

MİLLİ ÖZÜNÜDƏRKİN FORMALAŞMASINDA "MOLLA NƏSRƏDDİN" ƏDƏBİ MƏKTƏBİNİN TÜRKMƏN SATİRİK ƏDƏBİYYATINA TƏSİRİ

Xülasə

Məqalədə milli-mənəvi dəyərlərin aşınmasına meydan açan qloballaşma bumnun dövlətçiliyimizin təməl prinsiplərinin daha da möhkəmləndirilməsini və milli özünüdərkin formalaşdırılmasını tələb etməsi nüfuzlu mütəxəssislərin ciddi araşdırmalarına istinadən əsaslandırılır. Bu axından az itkisiz çıxmağın konstruktiv üsullarından biri kimi isə qardaş müsəlman-türk xalqları ilə ədəbi-mədəni əlaqələrin, ortaq milli-mənəvi dəyərlərin üzə çıxarılması, tədqiqi, yaşadılması və inkişaf etdirilməsinin zəruriliyi irəli sürülür.

Azərbaycan-Türkmənistan ədəbi-mədəni əlaqələrinin qədim tarixinə qısa ekskurs edilməklə milli özünüdərkin formalaşdırılması kontekstində "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin türkmən satirik ədəbiyyatına təsiri araşdırılır. Təsirlənmənin tarixi, səbəbləri, xarakteri və səviyyəsi aydınlaşdırılır. Türkmən satirik şairlərinin molla-nəsrəddinçiləri, xüsusilə də M.Ə.Sabirin təsiri ilə yazdıqları şeirlərə diqqət yönəldilir, aralarında müqayisələr aparılır.

Məqalədə "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin türkmən satirik ədəbiyyatına təsiri ilə bağlı aparılan araşdırmalara da toxunulur və onlar yüksək dəyərləndirilir.

Müəllif milli özünüdərkin formalaşmasında "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin rolu və onun türkmən satirik ədəbiyyatına təsiri ilə bağlı təsəvvür yarada bilməlidir.

Açar sözlər: "Molla Nəsrəddin" jurnalı, S.Mümtaz, türkmən molla-nəsrəddinçiləri, M.Sabit, Q.Burunov, "Toxmaq" jurnalı

Giriş. Milli-mənəvi dəyərlərin aşınması-na meydan açan qloballaşma bumu dövlətçiliyimizin təməl prinsiplərinin daha da möhkəmləndirilməsini tələb edir. Bu axından az itkisiz çıxmağın konstruktiv üsullarından biri isə qardaş müsəlman-türk xalqları ilə ədəbi-mədəni əlaqələrin, ortaq milli-mənəvi dəyərlərin üzə çıxarılması, tədqiqi, yaşadılması və inkişaf etdirilməsidir. Ortaq dəyərlərimizin tədqiqi və təbliğinə ciddi ehtiyac duyulan xalqlar içərisində Orta Asiya, o sıradan da Türkmənistan türkləri ön sıralarda gəlir. Azərbaycan-Türkmənistan ədəbi-mədəni əlaqələrinin qədimliyi və zənginliyi bu əlaqələrin çağdaş və etibarlı təməllər üzərinə oturdularaq, daha da genişləndirilməsinə imkan verir. Doğrudur, bu əlaqələrin həm özünün inkişafında, həm də bu əlaqələrin öyrənilməsində son zamanlar bir dinamiklik müşahidə edilir: bu ölkələrdə keçirilən elmi konfrans, seminar və simpoziumlar keyfiyyətə yeni mərhələyə qə-

dəm qoymuş, ortaq milli-mənəvi dəyərlərin daha dərinə tədqiqi və təbliğinə yönəldilmişdir. Bununla bərabər, dövlətlərimizin müstəqillik qazanması, ilk növbədə, türk xalqları ilə elmi-ədəbi əlaqələrin daha da intensivləşdirilməsinə stimül yaradır, həm də qloballaşma şəraitində ortaq milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və inkişafına yardımçı olur. Bu baxımdan bütövlükdə Azərbaycan-Türkmənistan elmi-ədəbi əlaqələrinin konkret mövzular üzrə daha dərinə və sistemli, eləcə də daha konstruktiv metodlarla öyrənilməsinə ciddi ehtiyac yaranır.

Öyrənilməsi xüsusi aktualıq kəsb edən problemlərdən biri də "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin türkmən satirik ədəbiyyatının formalaşması və inkişafındakı roludur. Doğrudur, "Molla Nəsrəddin", eləcə də Sabir ədəbi məktəbinin türkmən satirik ədəbiyyatının inkişafına təsiri həm Azərbaycan, həm də türkmən alimləri tərəfindən müəyyən qədər araşdırılmış, orta-

ya dəyərli tədqiqat əsərləri qoyulmuşdur. Bu sahədə görkəmli ədəbiyyatşünaslar Nazim Axundov və Əkbər Ruhinin tədqiqatları xüsusi qeyd edilməlidir. Biz yeri gəldikcə, həmin müəlliflərin, eləcə də digər türkmənşünasların tədqiqatlarından bəhrələnməmişik. Bununla yanaşı, həm də problemin daha əhatəli və dərinə öyrənilməsinə ehtiyac olduğu qənaətinə gəlirik. Çünki ümumilikdə Azərbaycan-Türkmənistan ədəbi əlaqələrinin öyrənilməsi fonunda bu problemin tədqiqi, etiraf edilməlidir ki, bir qədər sönük görünür. Əlavə edək ki, mövzunun daha sistemli tədqiqi həm Azərbaycan-Türkmənistan elmi-ədəbi əlaqələri və türkmənşünaslıqla bağlı, həm də "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin təsir dairəsi haqqında əsaslı elmi fikirlər söyləməyə və daha optimal nəticələr əldə etməyə imkan verir.

Tədqiqatımızın başlıca məqsədi, milli özünüdərkin formalaşmasında "Molla Nəsrəddin" məcmuasının rolunu müəyyənləşdirmək və onun türkmən satirik ədəbiyyatına təsirini aydınlaşdırmaqdır. Konkret mövzuya keçməzdən əvvəl "Molla Nəsrəddin" jurnalının və eləcə də molla-nəsrəddinçilərin Şərq ölkələrində, xüsusilə də Türkmənistanda oynadığı rolu qıscaca xatırlatmaq istərdik.

Mütəxəssislərin də qeyd etdiyi kimi, türkmənşünaslığının birinci satıra jurnalı kimi "Molla Nəsrəddin" Şərq ölkələrində satirik mətbuatın və ədəbiyyatın, demokratik ictimai fikrin inkişafına ciddi təkan vermiş, Şərq aləminə satira günəşi ilk dəfə "Molla Nəsrəddin"dən doğmuş, Şərqin oyanışı, dirçəlişi və istiqlal uğrunda geniş, sistemli və ardıcıl mübarizə məhz "Molla Nəsrəddin" jurnalı ilə başlanmışdır. Akademik İsa Həbibbəyli yazır: "Molla Nəsrəddin" jurnalı Azərbaycanda və türk-müsəlman dünyasında milli azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizənin ədəbiyyatda və mətbuatdakı sərkərdəsidir. Bu mübariz jurnal istiqlal hərəkətinə mütəşəkkil, nizamlı bir ordudan çox xidmət göstərmişdir. "Molla Nəsrəddin" jurnalı milli dirçəliş ideyalarından və mübarizlik ruhundan yoğrulmuş mənalı istiqlal kitabıdır... Azərbaycana, türk-müsəlman dünyasına və Qafqaza istiqlal məfkurəsinin, demokratiya ab-havasının ən zəruri və şərəfli yükünü "Molla Nəsrəddin" qatırı çəkib gətirmişdir" [1].

İ.Həbibbəyli "Molla Nəsrəddin" jurnalını bütövlükdə türk-müsəlman dünyasında demokratik mətbuatın da bayraqdarı hesab edir, Vətən, millət, ana dili ideali, söz azadlığı, çoxpartiyalı sistem, cümhuriyyət anlayışı ilə bağlı böyük və ümummilli ideyaları mətbuata və ədəbiyyata da bu jurnalın gətirdiyini diqqətə çatdırır. Bildirir ki, "Molla Nəsrəddin" jurnalı təkcə Azərbaycanda yox, Şərqdə demokratik mətbuatın babasıdır" [1]. Yeri gəlmişkən, xatırladaq ki, bu jurnalın demokratik ideyalarını Türkmənistanda "Toxmaq", Özbəkistanda isə "Muştum" məcmuələri davam etdirirdi.

Azərbaycan ədəbiyyatının və mətbuatının tarixində, məlum olduğu kimi, "Molla Nəsrəddin" jurnalı həm də xüsusi ədəbi məktəb yaratmış ilk mətbu orqandır. Bu məktəbin özünəməxsusluğu, mütəxəssislərin də qeyd etdiyi kimi, əksər yaradıcılıq istiqamətlərini və janrları, ictimai fikri, hətta rəssamlıq sənətini də özündə cəmləşdirməsi, xeyli istedadlı şair və yazıçını ətrafında toplaması – "Azərbaycan yaradıcı ziyalıların "Molla Nəsrəddin" ordusu"nu formalaşdırmasıdır. "Bu mübariz, demokratik və milli ziyalı ordusunun baş komandanı, təbii ki, görkəmli Azərbaycan yazıçısı Mirzə Cəlil Məmmədquluzadə" (İ.Həbibbəyli), uzaqvaran topu isə Mirzə Ələkbər Sabir idi. "Molla Nəsrəddin" şeir məktəbinin üzvləri Əli Nəzmi, Məmməd Səid Ordubadi, Əliqulu Qəmküsər, Mirzəli Məcüz Şəbüstəri, Bayraməli Abbaszadə, Əli Razi Şamçızadə, Əliabbas Müznib, Əli Məhzun, Məhəmmədəli Sabit, Mirzə Cabbar Əsgərzadə və başqaları idi. Mütəxəssislər 30-dan artıq satirik şeiri olan Cəlil Məmmədquluzadəni də ədəbi məktəbin şeir qoluna aid edirlər.

Şübhəsiz, "Molla Nəsrəddin" jurnalının ətrafına topladığı şair və yazıçıları "vahid ədəbi cəbhədə birləşdirən, eyni məfkurəyə və üsluba yönləndirən", başqa sözlə, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbini formalaşdıran C.Məmmədquluzadə idi. Təbii ki, "molla-nəsrəddinçi sənətkarlar da bu ədəbi məktəbin daha da zənginləşməsinə və yetkinləşməsinə özünün layiqli əlavələrini etmiş, xidmət göstərmişlər. Nəticədə Azərbaycan ictimai-bədii fikrinin çoxəsrlik tarixində konkret bir mətbuat orqanı əsasında yeni tipli molla-nəsrəddinçi ədəbi məfkurə parlaq bir

* Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu. E-mail: silhame@inbox.ru

yaradıcılıq məktəbi kimi mühitin fəvqünə yüksələ bilməmişdir" [1].

İ.Həbibbəyli "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin çox geniş anlayış olub, özündə bir neçə yaradıcılıq istiqamətini, çoxsaylı yaradıcı qüvvələrini birləşdirən ədəbi məktəb hesab edir, vahid ədəbi məktəb daxilində bir neçə məktəbin, məktəb içində məktəblər yarandığını diqqətə çatdırır və əlavə edir ki, "Molla Nəsrəddin" şeir məktəbi, molla-nəsrəddinçi yeni nəsr, satirik publisistika və karikatura məktəbləri "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin üzvi tərkib hissələridirlər. Doğrudur, bu məktəblərdən hər biri, xüsusən molla-nəsrəddinçi satirik şeir məktəbi həm də müstəqil ədəbi məktəb təsiri bağışlayır. Hətta "Molla Nəsrəddin" şeir məktəbinin zəminində formalaşmış və xüsusi bir Sabir satira məktəbi də nəzərə çarpmaqdadır" [1].

İ.Həbibbəyli dediklərinə onu da əlavə edir ki, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin bütün qolları özünün təmsilçiləri, yetirmələri, davamçıları baxımından "məhsuldar" görünür. Bununla belə, "Molla Nəsrəddin" şeir məktəbi daha üstün nailiyyətləri ilə nəzərə çarpır. Azərbaycan ədəbiyyatında Mirzə Ələkbər Sabir kimi nəhəng satirik şairin meydana çıxması sözün geniş mənasında, türk-müsəlman dünyası satirasının da ən yüksək ədəbi noticəsi sayılmalıdır. Dünya ədəbiyyatında satirik şeirin yüksək sənətkarlığına və vüsətinə görə M.Ə.Sabirlə yanaşı dura biləcək şairlər çox deyil. Həqiqətən də, müasiri Abbas Səhhətin yazdığı kimi, "Sabir əfəndi... köhnə şeirlərlə yeni şeirlər arasında bir əsrlik qədər uçurum açdı ki, bir daha geri dönməyə o uçurumu atlanmağa kimsədə cürət və cəsəret qalmadı" [1].

Araşdırmalar "Molla Nəsrəddin" jurnalının türkmən oxucuları arasında da böyük nüfuzu olduğunu, onların bu jurnala öz doğma jurnalları kimi baxdığını, bir sıra müxbirlərin Türkmənistandan həmin jurnalla müntəzəm əlaqə saxladığını, yazılar göndərdiyini təsdiq edir. Məlum olur ki, "Görkəmli türkmən yazıçıları Berdi Kerbabayev, Molla Murt, Ata Salix və başqalarının yaxından iştirakı ilə inqilabdan sonra, 1930-cu ildə Aşqabadda nəşr olunmuş "Toxmaq" satira jurnalı "Molla Nəsrəddin" ənənələrindən geniş miqyasda istifadə etmişdir.

Köhnəlik qatılıqlarına qarşı mübarizədə, türkmən xalqının iqtisadi və mədəni səviyyəsinin yüksəlməsində xeyli iş görmüş bu jurnal türkmən satirik ədəbiyyatının və xüsusən molla-nəsrəddinçilərin təsiri altında idi" [2, s.304].

Görkəmli türkmənşünas alim Əkbər Ruhi molla-nəsrəddinçilərin türkmən satirik ədəbiyyatına təsiri probleminə daha geniş obyektədən yanaşır, təsirlənmənin tarixinə, səbəblərinə və səviyyəsinə aydınlıq gətirir. "Molla Nəsrəddin"i "həyatın aynası, yoxsul kütlələrin arz-u-istəyinin, sevinc və kədərini ifadəsi" adlandıran müəllif jurnalın "Şərqi məzlum xalqlarının salnaməsi" nə çevrilməsinin səbəbini, "inqilabi-demokratik ideyaları təbliğ etməsində" görür [3, s.136]. Bu işdə isə burjuva-demokratik inqilabdan sonra Yaxın və Orta Şərq ölkələrinə səyahətə çıxan maarifpərvər ziyahıların, eləcə də molla nəsrəddinçilərin Türkmənistanı gəlib öz ideyalarını yayması xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir.

"Molla Nəsrəddin" ideyalarının Türkmənistanında ilk və ən fəal təbliğatçısı Aşqabadda uzun müddət yaşamış böyük alim Salman Mümtaz olmuşdur. Azərbaycan-türkmən ədəbi əlaqələrinin təməlini qoyan S.Mümtaz görkəmli türkmən şairi Məhtimqulu haqqında çap etdirdiyi məqalə ilə türkmən ədəbiyyatını Azərbaycan oxucusuna tanıtdıran ilk mütəxəssislərdən olmuşdur. O, Sabir ədəbi məktəbinin təsiri ilə də satirik şeirlər yazıb "Molla Nəsrəddin" səhifələrində dərc etdirən ilk şairlərdən idi.

"Molla Nəsrəddin" jurnalı Türkmənistandakı sosial-siyasi vəziyyətin tənqidinə həsr edilmiş bədii nümunələrə geniş yer verirdi. S.Mümtazın "Aşqabad", Məhtimqulu ilə onun həmkarı arasındakı bilməcə, M.Sabitin "Xan bacı" və başqa satiralarda əxlaqsız din nümayəndələri, fanatizm, qadın hüquqsuzluğu tənqidinə atəşinə tutulurdu. Qeyd edək ki, bu şeirlərin hər birində Sabir ruhu hiss olunmaqdadır. M.Ə.Sabirin eyniadlı şeirinin təsiri ilə yazılmış və "Molla Nəsrəddin" jurnalının 1914-cü il tarixli sayında dərc edilmiş "Xan bacı" şeirində isə Sabir ruhu və üslubu daha qabarıq görünməkdədir:

- Ağlama, mehriban bacı,
Eyləmə çox fəqan, bacı!
"Ər nə gətirsə başına,

Səbr elə, döz, dayan, bacı!
Atəşi-zülmə yan, bacı!

Bu şeirin üslubu və məzmunu etibarlı ilə Sabirin eyniadlı şeirinə yaxın olduğu aşkar görünür. Əlavə edək ki, M.Sabit təkcə satirada deyil, yaradıcılığın başqa sahələrində də qələmini və uğurlar qazanmışdır: "M.Sabit "Molla Nəsrəddin" jurnalının səhifələrində satirik şeirləri ilə yanaşı, publisist məqalələr, felyetonlar da çap etdirir. Onun "Dastançı" imzası ilə dərc olunan "Zühur əlamətləri" sərlövhəli publisist əsərində Aşqabad bəhailərinin ikiüzlü siyasəti tənqidinə atəşinə tutulmuşdur. "Hacı Xəlil ağanın qapısında" adlı hekayəsində isə molla-nəsrəddinçi, hacı Xəlil ağaların acgözlüyünü, xalqın ağır vəziyyətinə etinasızlığını realist qələmlə açıb göstərmişdir [3, s.138]. Müəllif daha sonra M.Sabitin publisist və nəsr əsərlərində C.Məmmədquluzadənin təsirinə açıq-aşkar hiss olduğunu da diqqətə çatdırır.

"Molla Nəsrəddin" və "Toxmaq" jurnallarında gedən materialların müqayisəsi və bu barədə yazılanlar bu jurnallar arasındakı əlaqələrin möhkəmliyindən xəbər verir. Məlum olur ki, doğrudan da, "Toxmaq" jurnalı "Molla Nəsrəddin" in xələfidir. "Molla Nəsrəddin" bu jurnalın meydana gəlməsinə həlledici təsir göstərmişdir. "Toxmaq" jurnalının nəşirlərindən biri olan görkəmli türkmən şairi Qaraca Burunov bu barədə yazırdı: "Molla Nəsrəddin" jurnalı bizə çox şey öyrətdi. Onun xalq həyatına yaxından bağlılığı, onun sadə bədii dili, onun düz və məzəli şeirləri, bundan əlavə onun inqilabi fikirdən ruh alan mübariz, ifşaedici satirası, bizim yeni "Toxmaq" jurnalımız üçün böyük bir məktəb oldu. Biz şeirdə satiranın qüvvətini Kəlilədən duysaq da, Sabirin satirası bizi dünyaya daha açıq gözlə baxmağa öyrətdi. Cəlil Məmmədquluzadənin nəsi isə bizə tamamilə yeni bir əlamət açdı" [3, s.138].

Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, M.Ə.Sabirin və "Molla Nəsrəddin" məcmuəsinin türkmən satirik ədəbiyyatının inkişafına təsiri digər türkmən ziyahları, o sıradan görkəmli şair Berdi Kerbabayev tərəfindən də etiraf edilir. O yazır: "Böyük Azərbaycan şairi Sabirin kəskin satirası, incə yumoru indi xalqların malı olmuşdur. Sabirin şeirləri həmişə mənim yaradıcılığı-

ma kömək etmişdir" [4, s.41]. Müəllif çıxışının sonunda "dünyaya belə parlaq bir istedad bəxş etdiyi üçün qardaş Azərbaycan xalqına dərin minnətdarlığını" bildirir.

C.Məmmədquluzadənin 100 illiyi ilə bağlı azərbaycanlılara müraciətində isə böyük demokrati (Mirzə Cəlili) "təkcə, Azərbaycan xalqının deyil, bütün xalqların", o sıradan "doğma türkmən xalqının da yazıçısı" adlandıran B.Kerbabayev yazır: "Cəlil Məmmədquluzadənin məşhur "Molla Nəsrəddin" jurnalını hələ inqilabdan əvvəlki illərdə oxumuşam. Məmmədquluzadənin yumoru və satirası o qədər təsirli idi ki, onun yazılarını oxuyanda bəzən öz-özümə gülürdüm. Düşünürdüm ki, onun gülüşü düşməyə güllə kimi dəyir" [5]. B.Kerbabayev məqaləsinin davamında Türkmənistanında "Toxmaq" jurnalının yaranmasında, rəğbət qazanmasında da "Molla Nəsrəddin" jurnalının böyük təsiri olduğunu diqqətə çatdırır. Müəllif yazır: "Toxmaq" jurnalının nəşr edilməsində mənim də təşəbbüsüm olmuşdur, daha doğrusu, bu jurnalın ilk nömrələrini mən çıxarmışam. Jurnalın hər nömrəsini çıxaranda, onun planını tutanda "Molla Nəsrəddin" jurnalı gözümün önünə gəlirdi, ondan çox şey öyrənirdim [5].

C.Məmmədquluzadənin 1916-cı ildə "Ölümlər" əsərini tamaşa qoymaq məqsədilə Aşqabada uğursuz səfərini (jandarm idarəsinin təzyiqi ilə üzvləşdiyi) xatırladan B.Kerbabayev arıncıca "Nizami Gəncəvi, Mirzə Fətəli Axundov, Cəlil Məmmədquluzadə kimi dahi sənətkarlardan başlayıb, bütün Azərbaycan yazıçılarının, Azərbaycan ədəbiyyatının türkmən ədəbiyyatına böyük təsiri olduğunu" da dilə gətirir [5].

Nəticə. Beləliklə, araşdırmalar nəticəsində bu qənaətə gəldik ki, mövzu ilə bağlı həm Azərbaycan, həm də türkmən ədəbiyyatşünaslığında kifayət qədər materiallar mövcuddur. Bu ədəbi-tarixi materiallar qarşıya qoyulan vəzifələrin yerinə yetirilməsinə – molla-nəsrəddinçilərin yeni dövr türkmən satirasının yaranması və inkişafındakı rolunu, eləcə də təsir edən və təsirlənən sənətkarların əsərləri arasındakı forma və məzmun oxşarlığı və fərqlilikləri üzə çıxarmağa imkan verir.

Öyrənilən materiallar XX əsr türkmən satiriklərinin böyük bir dəstəsinin Sabir ədəbi

məktəbinin ənənələri ilə tərbiyələndiyini, onun sənətindən yaradıcı surətdə öyrəndiklərini, şairin hələ sağlığında bir çox müsəlman-türk

xalqlarının ədəbiyyatında layiqli davamçıları yetişdiyini təsdiq edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Həbibbəyli İ. "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbi və mollanəsrəddinçilik. "Azərbaycan" qəzeti, 7 aprel 2016.
2. Axundov N. Azərbaycan satira jurnalları (1906-1920-ci illər). "Azərbaycan EA nəşriyyatı", Bakı, 1968.
3. Ruhi Ə. "Molla Nəsrəddin" və "Toxmaq" jurnalı. "Azərbaycan" jurnalı, 1966, №12.
4. Kerbabayev B. "Literaturniy Azerbaydjan" jurnalı, 1962, №5.
5. Kerbabayev B. Azəri xalqına alqış. "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti, 10 iyun 1967.

THE INFLUENCE OF "MOLLA NESREDDIN" LITERARY SCHOOL ON THE FORMATION OF NATIONAL SELF-UNDERSTANDING AND TURKMEN SATIRICAL LITERATURE

Summary

In the article the burst of globalization which challenges national-spiritual values that strengthen basic principles of nationalism and the demand of formation national self-understanding is accelerated on the reference of the serious investigations of authoritative specialists. One of the constructive methods to escape from this stream with less lost is nominated to expose, explore and improve the importance of literary-cultural relations, common national-spiritual values of Muslim-Turkish peoples.

In the context of formation national self-understanding the influence of "Molla Nesreddin" literary school to the Turkmen satirical literature is investigated with the short excursion to the ancient history of Azerbaijan-Turkmen literary-cultural relations. The history, character and level of the influence are investigated. The attention is paid to these poems of Turkmen satirical poets written under the influence of Mollanesreddin researchers and comparison is held among them.

The investigations held connecting with the influence of "Molla Nesreddin" literary school to the Turkmen satirical literature are also touched and highly appreciated in the article.

The author could give an idea connected with the affection of the role "Molla Nesreddin" literary school to the Turkmen satirical literature and in the formation of national self-understanding.

Key words: the magazine "Molla Nesreddin", S.Mumtaz, Turkmen Mollanesreddin researchers, M.Sabit, Q.Burunov, the magazine "Toxhmaq"

ВЛИЯНИЕ ЛИТЕРАТУРНОЙ ШКОЛЫ «МОЛЛА НАСРЕДДИН» НА ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ И ТУРКМЕНСКУЮ САТИРИЧЕСКУЮ ЛИТЕРАТУРУ

Резюме

В статье рассматривается бум глобализации, который приводит к потере национальных и моральных ценностей. Говорится о необходимости дальнейшей консолидации основополагающих принципов нашей государственности и формирования национального самоопределения путём проведения серьёзных исследований влиятельными экспертами. С целью меньшей потери вышеуказанных ценностей в качестве одного из конструктивных способов предлагается необходимость выявления, изучения и развития литературно-культурных отношений, общих национально-нравственных ценностей с родственными мусульманско-тюркскими народами.

Влияние литературной школы «Молла Насреддин» на туркменскую сатирическую литературу исследуется в контексте национального самосознания с кратким экскурсом в древнюю историю азербайджанско-туркменских литературно-культурных отношений. Проясняется история, причины, характер и уровень воздействия. Проведено сравнение стихов туркменской сатирической поэзии с произведениями выдающихся азербайджанских сатириков, особенно М.А.Сабиря. Автор статьи также затрагивает и высоко оценивает влияние литературной школы «Молла Насреддин» на туркменскую сатирическую литературу и роль журнала в формировании национального самосознания.

Ключевые слова: журнал «Молла Насреддин», С.Мумтаз, туркменские молланасреддинцы, М.Сабит, Г.Бурунов, журнал «Токмак»